

Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai

TAUTOS FORUMO PRAŠYMAS – PAREIŠKIMAS

2026 m. birželio 30 d., Vilnius

DĖL ŽODŽIO LAISVĘ RIBOJANČIŲ VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMO PATAISŲ

2026 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Visuomenės informavimo įstatymo pataisas, kuriomis nepriimtina informacija gali būti pašalinta iš viešosios erdvės vienasmeniu administracinės institucijos pareigūno sprendimu, t. y. minėto įstatymo 48 ir 50 straipsnių pakeitimai Lietuvos radijo ir televizijos komisijai bei Žurnalistų etikos inspektoriumi suteikia teisę duoti privalomus nurodymus tarpininkavimo paslaugų teikėjams pašalinti informaciją arba panaikinti galimybę ją pasiekti.

Įstatymo 48 straipsnio 22 dalis papildyta nauju 8 punktu:

„8) pagal savo kompetenciją duoti privalomus nurodymus pašalinti informaciją, nurodytą šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 1 ir (ar) 3 punktuose, arba panaikinti galimybę ją pasiekti tarpininkavimo paslaugų teikėjams, kaip jie apibrėžiami Reglamente (ES) 2022/2065, kurių įsisteigimo vieta yra Lietuvos Respublikoje arba kurie teikia tarpininkavimo paslaugas Lietuvos Respublikoje, neatsižvelgiant į tai, kur yra tų tarpininkavimo paslaugų teikėjų įsisteigimo vieta; šie privalomi nurodymai tarpininkavimo paslaugų teikėjams turi atitikti Reglamento (ES) 2022/2065 9 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas;“.

Įstatymo 50 straipsnio 2 dalis papildyta punktu **9) pagal savo kompetenciją duoti privalomus nurodymus pašalinti informaciją, nurodytą šio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 1 ir (ar) 3 punktuose, arba panaikinti galimybę ją pasiekti tarpininkavimo paslaugų teikėjams, kaip jie apibrėžiami Reglamente (ES) 2022/2065, kurių įsisteigimo vieta yra Lietuvos Respublikoje arba kurie teikia tarpininkavimo paslaugas Lietuvos Respublikoje, neatsižvelgiant į tai, kur yra tų tarpininkavimo paslaugų teikėjų įsisteigimo vieta; šie privalomi nurodymai tarpininkavimo paslaugų teikėjams turi atitikti Reglamento (ES) 2022/2065 9 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas.“**

Šių įstatymo pataisų iniciatorė Seimo narė Daiva Ulbinaitė viešai yra teigusi, jog kova su dezinformacija turi tapti vienu svarbiausių valstybės prioritetų, esą Kremlius dezinformacijos ir propagandos mašina, pasitelkdama automatizuotus botus, trolius, dirbtinį intelektą, prokremlišką žiniasklaidą, pseudožurnalistus ir vietos bendrininkus, veikia visu pajėgumu, todėl valstybės atsakas turi būti adekvatus.

Tačiau istorija ne kartą parodė, kad plačiai suformuluoti įgaliojimai, iš pradžių skirti kovai su išorės propaganda, ilgainiui būna panaudojami ir politinėms diskusijoms, nepatogioms nuomonėms ar teisėtai kritikai riboti.

Pažymėtina, kad Įstatymo 48 ir 50 straipsnių pakeitimai iš esmės išplečia abiejų minėtų institucijų kompetenciją. Iki šiol Lietuvos radijo ir televizijos komisija vykdė transliuotojų priežiūrą, o Žurnalistų etikos inspektorius atliko tyrimus, nagrinėjo skundus ir teikė išvadas.

Nors pataisoje daroma nuoroda į Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2022/2065 (Skaitmeninių paslaugų aktą), šis reglamentas pats savaime nesuteikia nacionalinėms institucijoms neribotos diskrecijos riboti informacijos sklaidą. Priešingai, jis nustato griežtus teisėtumo, būtinybės, proporcingumo ir veiksmingos teisminės kontrolės reikalavimus. Priėmus pataisas abi institucijos įgytų teisę administracine tvarka riboti viešosios informacijos sklaidą internete.

Ypač nerimą kelia tai, kad sprendimus dėl informacijos pašalinimo priimtų ne nepriklausomas teismas, o administracinės institucijos. Tokia tvarka sudaro prielaidas politiniam spaudimui, savicenzūrai ir piktnaudžiavimui valdžia. Demokratinėje valstybėje žodžio laisvės ribojimas turi būti išimtinė priemonė, taikoma tik esant aiškiam teisiniam pagrindui ir užtikrinant veiksmingą teisminę kontrolę.

Atkreipiame dėmesį, kad pati Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2026 m. gegužės 6 d. nutarime Nr. 324 pripažino, jog projektas tobulintinas, nes jo nuostatos nepakankamai užtikrina Konstitucijoje įtvirtintą žodžio laisvės apsaugą.

Vyriausybė pati pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta saviraiškos laisvė ir 44 straipsnyje įtvirtintas viešosios informacijos cenzūros draudimas reikalauja išlaikyti griežtą pusiausvyrą tarp valstybės pareigos kovoti su žalinga informacija ir žmogaus teisės laisvai skleisti informaciją. Vyriausybė pabrėžė, kad bet kokie ribojimai privalo būti proporcingi siekiamam tikslui.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad žodžio laisvė yra viena svarbiausių demokratinės valstybės vertybių, o jos ribojimai gali būti nustatomi tik išimtiniais atvejais ir privalo atitikti proporcingumo principą. Tokios pat pozicijos nuosekliai laikosi ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, akcentuodamas, kad saviraiškos laisvė saugo ne tik visuomenei priimtina, bet ir šokiruojančią, žeidžiančią ar nerimą keliančią informaciją.

Dar svarbiau, kad Vyriausybė konstatavo, jog įstatyme nėra aiškiai nustatyta, dėl kokios konkrečios informacijos Lietuvos radijo ir televizijos komisija bei Žurnalistų etikos inspektorius galėtų duoti privalomus nurodymus. Vyriausybė pagrįstai atkreipė dėmesį, kad nėra aišku, ar naujieji įgaliojimai būtų taikomi tik dėl dezinformacijos, karo propagandos ir karo kurstymo, ar dėl bet kokie neteisėtu pripažinto turinio.

Siūlomos pataisos nesukuria jokių saugiklių nuo galimo piktnaudžiavimo. Jos iš esmės suteikia administracinėms institucijoms cenzūros įgaliojimus, kurie gali būti taikomi ne tik akivaizdžiai neteisėtam turiniui, bet ir visuomenei reikšmingoms diskusijoms, politinei kritikai ar nepatogioms nuomonėms slopinti.

Lietuvos radijo ir televizijos komisija ir Žurnalistų etikos inspektorius gali turėti įgaliojimus apriboti skleidžiamą informaciją, kuri kelia realią grėsmę nacionaliniam saugumui arba šiurkščiai pažeidžia viešąją moralę, pavyzdžiui: skleidžiama karo propaganda, kurstomas karas, raginama prievarta pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą, pakeisti jos konstitucinę santvarką, kėsintis į jos nepriklausomybę ar pažeisti teritorijos vientisumą, skleidžiama, propaguojama ar reklamuojama pornografija.

Tačiau šiuo atveju administracinės institucijos įgyja teisę apskritai spręsti, kokia informacija gali likti viešojoje erdvėje. Tokiu būdu Įstatymu yra įteisinama cenzūra, interneto platformų savicenzūra ir neproporcingas žodžio laisvės ribojimas.

Atsižvelgdami į tai, prašome Jūs pasinaudoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos suteikta veto teise – nepasirašyti šio įstatymo ir gražinti jį Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti, siūlant įtvirtinti aiškius konstitucinius saugiklius, užtikrinančius veiksmingą teisminę kontrolę, proporcingumą ir saviraiškos laisvės apsaugą, suderintą įstatyme su Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 ir 44 straipsnių nuostatomis.

Šiandien nuo Jūsų sprendimo priklauso ne tik šių įstatymo pataisų likimas, bet ir Jūsų vieta Lietuvos istorijoje – ar tapsite pirmuoju nepriklausomos Lietuvos Prezidentu, kurio parašas įteisins administracinę cenzūrą, ar Prezidentu, kuris apgins Lietuvos Respublikos Konstituciją ir neleis cenzūrai sugrįžti į Lietuvą.

Tautos forumo Sekretoriatas

Tautos forumo Sekretoriato vardu pasirašo Almantas Stankūnas